

S m a a s t y k k e r.

XII.

Har Laurids Nielson („Klosterlasse“) været Præst i Danmark 1562—63¹⁾?

Af Cand. mag. G. Bang.

Der eksisterer to, saa vidt det kan ses, indbyrdes uafhængige Beretninger om, at den fra Johan III's Historie noksom bekendte norske Jesuit Laurids Nielson, der ogsaa i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede optraadte i Danmark, allerede under Frederik II har besøgt dette sidste Land. At faa afgjort, hvor vidt disse Beretninger er rigtige eller ej, kan ikke være helt uden Betydning; Laurids Nielson er en mærkelig Skikkelse. hvis Ungdom og religiøse Udvikling nok kan have Krav paa at kendes, saa vidt det er muligt.

Den første af de to Beretninger findes i en 1660 af den kejserlige Gesandt Baron Goess skreven Skildring af Katholikernes Vilkaar i Danmark. Det fortælles her²⁾, hvorledes Laurids Nielson, »dreven af Kærlighed til Fædrelandet og Iver for Sjælenes Frelse», kom til Danmark under Frederik II og i Hemmelighed styrkede de derværende Katholiker og søgte at føre de forvildede Faar tilbage til den rette Lære, men at Kongen, da han havde erfaret det,

¹⁾ Efter at dette Stykke var sat, er udkommet: Andreas Brandrud, Klosterlasse. Kristiania 1895. (326 SS).

²⁾ Kirkeh. Saml. 2 R. V Bd. S. 826.

udstedte et Edikt mod Katholikerne. At der her foreligger en Misforstaaelse, er ret let at se; Udgiveren (Dr. Rørdam) har ogsaa gjort opmærksom paa, at Baron Goess har gjort sig skyldig i den Fejltagelse at flytte saavel Jesuitens Ophold i Danmark som den kongelige Forordning tilbage fra Kristian IV's Regeringstid til Frederik II's.

Den anden Beretning er derimod, saa vidt jeg ved, ikke hidtil bleven reduceret til en Fejltagelse, og dog er sikkert heller ikke den korrekt. I et Haandskrift Ny kgl. Sml. 4to 2073^b, der indeholder en af Andr. Hojer forfattet Biografi af Laurids Nielsøn, hedder det: »I hans Ungdom blefv hand udsend til Braband i et af Jesuiternes collegiis at lære Philosophien efter de Tidens almindelige Brug og onde Sædvane. Derfra er hand siden hidkommen til Danmark, hvor hand Aar 1562 i hans Alders 24de Aar er kaldet og ordineret til Præst. Aaret derefter, 1563, er hand reist ud igien og har een Stæds i Brabant antaget den romerske catholiske Religion, saa og givet sig i et Jesuiter Closter og gjort 4 Løfter« Denne Efterretning er jo helt forskellig fra Baron Goess's, thi medens denne lader ham komme paa Propagandaens Vegne til Danmark, maa man vel efter Hojers Udtryk antage, at han er kommet hertil i en Tid, da han stod midt i en aandelig Brydning, at han har ment at kunne vedblive at staa paa Protestantismens Grund, men saa kort efter har opgivet sin Stilling og søgt Fred i Katholicismen. Psykologisk er der jo ikke noget at indvende herimod, men det er indlysende, at vi, før vi kan slaa os til Ro hermed, maa søge at komme om bag Hojers Notits og se at finde det Grundlag, hvorpaa den hviler.

Hvorfra har altsaa Hojer sin Viden? Dr. Rørdam, der har benyttet hans Haandskrift til 3dje Bind af sin Universitetshistorie, erklærer (S. 171), at det er ham ubekendt. Haandskriftet viser imidlertid selv en Vej; udenfor det paagældende Sted staar nemlig Phil. Alegambes bekendte Bibliotheca scriptorum soc. Jesu (Antw. 1643) S. 299

angivet som Kilde. Slaar man efter paa dette Sted, finder man Laur. Nielsøns Biografi, men i den ikke noget om hans Ophold i Danmark; foruden en Del Lovprisninger over ham findes her Titlerne paa hans Skrifter, og der fortælles, at han aflagde de 4 Løfter og virkede paa forskellig Maade i Belgien, Østrig, Mähren, Bøhmen, Sverige og Danmark, og Biografien ender med de Ord: »Obiit Vilmæ die V. Maij, anno salutis MDCXXII, ætatis LXXXIV, religionis LIX, sacerdotii LX«. Altsaa, han blev Præst i Aaret 1562 og antog »Religionen«, d. v. s. Katholicismen, i Aaret 1563. Saaledes har Hojer forstaaet det, og deraf har han sluttet, at han maa have været protestantisk Præst, og hvor da snarere end i Danmark? Det er en Hypothese, der selvfølgelig kan se ud, som den var berettiget, om end den synes vel dristig; men Hojer har ikke behandlet den som en saadan; han har udført den videre og stillet den ind i sit Haandskrift ved Siden af uomtvistelige Kendsgerninger uden at gøre opmærksom paa, at den kun skyldtes hans egen Konstruktion over Alegambes Talangivelser. — Men denne Opfattelse af Udtrykkene i det jesuitiske Forfatterleksikon og dermed alt, hvad Hojer har udledt deraf, er utvivlsomt urigtig; »religio« maa sikkert forstaas som Indtrædelse i en Munkeorden. 1563 er altsaa Laurids Nielsøn indtraadt i Jesuiterordenen efter Aaret i Forvejen at være bleven gejstlig, men selvfølgelig ikke protestantisk gejstlig. Thi kan man vel tænke sig, at den jesuitiske Forfatter har regnet hans Præsteskab fra hans Ordination i den lutherske Kirke? Slutningen e silentio maa man ganske vist være varsom med, men det vilde dog ogsaa være mærkeligt, om ingen anden dansk Forfatter havde vidst noget om dette Laurids Nielsøns Ophold i Danmark.

Til en Sammenligning er det ret lærerigt at se, hvad en anden Historiker faar ud af Alegambes Tal. Det er Joh. Møller i hans Tilføjelser til Alb. Bartholins »De scriptis Danorum liber posthumus« (Udg. 1699. S. 325). Her hedder det, tydelig nok udelukkende efter Alegambes Forfatter-

leksikon, om Laur. Nielsøn: »Sacerdotio anno 1562 initiatus & Jesuiticum anno 1563 ingressus ordinem»; her er altsaa »religio» rigtig forstaaet som Indtrædelse i Jesuiterordenen. Pontoppidans Beretning (Ann. eccl. Dan. III, S. 557) er utvivlsomt laant fra Møller.

Denne Forklaring af Høgers Notits staar kun som en Hypothese; men den synes dog paa en rimelig Maade at forklare en Beretning, som, saa længe der ikke er draget mere Stof frem om Laurids Nielsøns Liv paa dette Tidspunkt, kun i ringe Grad bærer Præget af Sandsynlighed.
